

Heiner Müller
Hamlet – stroj

Die Hamletmaschine

Přeložil Josef Balvín

Osoby:
HAMLET
HAMLET II
GERTRUDA
KLAUDIUS
HORÁCIO
OFÉLIE
ŠPEH

© Dědicové Heinerja Müllera, 1977
© Translation: Josef Balvín
© Národní divadlo, 2003

1 RODINNÉ ALBUM

Byl jsem Hamlet. Stál jsem na břehu a mluvil s příbojem BLABLA, v zádech trosky Evropy. Zvony vyzváněly – oznamovaly státní pohřeb, vrah a vdova šli v páru, za rakvi vznešené mrtvolky krokem na místě radové, vřeštěcí špatně placeným zármutkem KDO JE TA MRTVOLA V POHŘEBNÍM VOZE / ŽE SE TU KVÍLÍ, BIJE HLAVOU O ZEM / JE TO MRTVOLA VELKÉHO MUŽE / DÁRCE ALMUŽEN špalír obyvatelstva, dílo jeho státnického umění BYL TO MUŽ / BRAL VŠECHNO JEN ODE VŠECH. Zastavil jsem pohřební průvod, chtěl jsem vypáčit rakev mečem, zlomil jsem při tom čepel, tupým pahýlem se mi to podařilo, a rozdělil jsem mrtvého zploditele MASO SE S MASEM DRUŽÍ RÁDO kolem postávajícím ubožákům. Zármutek se změnil v jásot, jásot a mlaskání, na prázdné rakvi se pářil vrah s vdovou MÁM TI POMOCI NAHORU STRÝČKU DEJ NOHY NA MAMINKU. Lehl jsem si na zem a poslouchal jsem, jak se svět otáčí stejným krokem a rozkladem.

I'M GOOD HAMLET GI'ME A CAUSE FOR GRIEF
AH THE WHOLE GLOBE FOR A REAL SORROW
RICHARD THE THIRD I THE PRINCEKILLING KING
OH MY PEOPLE WHAT HAVE I DONE UNTO THEE
JAKO HRB VLEČU TEN SVŮJ TĚŽKÝ MOZEK
JÁ DRUHÝ KLAUN V KOMUNISTICKÉM JARU
SOMETHING IS ROTTEN IN THIS AGE OF HOPE
LETS DELVE IN EARTH AND BLOW HER AT THE MOON

Zde přichází strašidlo, které mě udělalo, sekyru má ještě v lebce. Klobouk si klidně nech na hlavě, já vím, že máš o díru víc. Přál bych si, aby matka měla o jednu míň, když jsi byl ještě tělesný: byl bych zůstal sám sobě ušetřen. Ženy by se měly zašít, svět bez matek. Mohli bychom se v klidu vybíjet, a s jistou nadějí, když se nám život bude zdát příliš dlouhý nebo krk příliš těsný pro naše výkřiky. Co ode mne chceš. Nemáš dost na jednom státním pohřbu. Starý žebrařku. Nemáš na botách krev. Co je mi do tvé mrtvolky. Buď rád, že držadlo čouhá ven, možná přece jen přijdeš do nebe. Na co čekáš. Kohouti jsou vybiti. Žádné ráno nebude.

MÁM
JELIKOŽ JE TO ZVYKEM VRAZIT KOV
DO NEJBLIŽŠÍHO TĚLA NEBO DO DALŠÍHO
ŘÍDIT SE TÍM PROTOŽE SVĚT SE TOČÍ
ZLOM MI VAZ PANE PROSÍM PŘI PÁDU
Z HOSPODSKÉ LAVICE

Vstoupí Horácio. Důvěrník mých myšlenek, které jsou plné krve od té doby, co je ráno zastřeno prázdnou oblohou. JDEŠ POZDĚ PŘÍTELI MŮJ PRO SVOU GÁŽI / NEZBYLA ROLE V TĚHLE TRUCHLOHŘE. Znáš mne, Horácio. Jsi mým přítelem, Horácio. Jestliže mne znáš, jak můžeš být mým přítelem. Chceš hrát Polonia, jenž chce spát u své dcery, půvabné Ofélie, právě přichází na svou narážku, podívej se, jak kroutí zadkem, je to tragická role.

Horácio Polonius. Věděl jsem, že jsi herec. Jsem taky herec, hraju Hamleta. Dánsko je vězení, mezi námi narůstá zeď. Podívej se, co roste ze zdi. Exit Polonius. Má matka nevěsta. Její řadra jsou záhon růží, klín jáma hadů. Zapomněla jsi svůj text, matko. Budu ti napovídat: SMYJ SI TU VRAŽDU Z TVÁŘE SYNU PRINCI / NA NOVÉ DÁNSKO JASNĚ POHLÉDNI. Udělám z tebe zase pannu, matko, aby tvůj král měl krvavou svatbu. MATEŘSKÝ KLÍN NENÍ JEDNOSMĚRNÁ ULICE. Přivážu ti teď ruce za záda, protože se mi hnusí tvoje objetí, přivážu ti je tvým svatebním závojem. Roztrhám teď svatební šaty. Musíš teď křičet. Pomažu teď cáry tvých svatebních šatů zemí, již se stal můj otec, a cáry tvou tvář, tvé břicho, tvá řadra. Teď si tě vezmu, matko má, v jeho, mého otce, neviditelných šlápěcích. Tvůj výkřik zadusím svými rty. Poznáváš plod života svého. Jdi teď na svou svatbu, děvko, rozvalující se v dánském slunci, které svítí na živé i na mrtvé. Mrtvolu nacpu do záchodu, aby palác zdechl v královských výkalech. Pak sním tvé srdce, Ofélie, ano, to srdce, které pláče mými slzami.

2 EVROPA ŽENY

Enormous room. Ofélie. Její srdce jsou hodiny.

OFÉLIE [CHÓR / HAMLET]

Jsem Ofélie. Kterou si řeka neponechala. Žena na oprátce. Žena s otevřenými tepnami. Žena, která si vzala příliš velkou dávku NA RTECH SNĚH. Žena s hlavou v plynovém sporáku. Včera jsem se přestala zabíjet. Jsem sama se svými řadry stehny klínem. Rozbiju nástroje svého zajetí židli stůl postel. Zničím bojiště, jež bylo mým domovem. Rozrazím dveře, aby mohl dovnitř vítr a křik světa. Rozbiju okna. Svými krvácejícíma rukama roztrhám fotografie mužů, které jsem milovala a kteří mě používali na loži na stole na židli na zemi. Založím oheň ve svém vězení. Svě šaty hodím do ohně. Vyrvu ze své hrudi hodiny, jež byly mým srdcem. Půjdu na ulici, oděná do své krve.

3 SCHERZO

Univerzita mrtvých. Šuškáni a mumláni. Ze svých náhrobních kamenů (kateder) vrhají mrtví filozofové knihy na Hamleta. Galerie (ballet) mrtvých žen. Žena na oprátce. Žena s rozřezanými tepnami atd. Hamlet je sleduje s postojem návštěvníka muzea (divadla). Mrtvé ženy mu strhávají šaty z těla. Z vertikálně postavené rakve s nápisem HAMLET 1 vystupuje Klaudius a Ofélie, oblečená a nalíčená jako děvka. Striptýz Ofélie.

OFÉLIE

Chceš sníst mé srdce, Hamlete. Směje se.

HAMLET s rukama před tváří

Chci být ženou.

Hamlet se dívá na Oféliiny šaty, Ofélie mu nalíčí masku prostitutky. Klaudius, nyní Hamletův otec, se nehlasně směje, Ofélie pošle rukou Hamletovi polibek a s Klaudiem (Hamletovým otcem) se vrací zpátky do rakve. Anděl s tvářmi v šiji: Horácio. Tančí s Hamletem.

HLAS(Y) z rakve:

Cos zahubil, musíš také milovat.

Tanec je rychlejší a divočejší. Smích z rakve. Na houpačce Madonna s rakovinou prsů. Horácio roztáhne deštník, obejmě Hamleta. V objetí pod deštníkem strnou. Rakovina prsů září jako slunce.

4 MOR V BUDĚ BITVA O GRÓNSKO

Prostor 2, zničen Ofélií. Prázdné brnění, sekýra v přilbě.

HAMLET

A kamna čadí v tom neklidném říjnu.

A BAD COLD HE HAD OF IT JUST THE WORST TIME

JUST THE WORST TIME OF THE YEAR FOR A REVOLUTION

V předměstích cement rozkvétá

Doktor Živago oplakává

Své vlky

TO NĚKDY V ZIMĚ PŘIŠLI DO VESNICE

A ROZTRHALI SEDLÁKA

Odloží masku a kostým.

PŘEDSTAVITEL HAMLETA

Já nejsem Hamlet. Nehraji už roli. Má slova mi už nic nefikají. Mé myšlenky vysávají z obrazů krev. Mé drama se už nekoná. Za mnou staví dekoraci. Staví ji lidé, které mé drama nezajímá, pro lidi, kterých se mé drama netýká. Už s nimi nehraji. *Kulisáci postaví, aniž si jich Představitel Hamleta všimá, ledničku a tři televizory. Hluk ledničky. Tři programy bez zvuku.* Dekorace je pomník. Ve stonásobném zvětšení představuje muže, který dělal dějiny. Zkamenělá naděje. Jeho jméno je zaměnitelné. Naděje se nenaplnila. Pomník leží na zemi, obrušován tři roky po státním pohřbu nenáviděného a uctívaného jeho nástupci v moci. Kámen je obydlen. V prostorových nosních a ušních otvorech, záhybech kůže a uniformy rozbité sochy bydlí chudší obyvatelstvo metropole. Po svržení pomníků přichází po přiměřené době povstání. Mé drama, pokud by k němu ješ-

tě došlo, by probíhalo v době povstání. Povstání začíná jako procházka. Proti dopravnímu řádu během pracovní doby. Ulice patří chodcům. Tu a tam převrhnu auto. Úzkostný sen vrhačů nožů: Pomalá jízda jednosměrnou ulicí na neodvolatelné parkoviště, které je obestoupeno chodci. Policisté, pokud stojí v cestě, jsou odplaveni na kraj ulice. Když se průvod blíží k vládní čtvrti, zastaví ho policejní kordon. Vytvářejí se skupiny, z nichž vystupují fečníci. Na balkoně vládní budovy se objeví muž ve špatně padnoucím fraku a začne rovněž mluvit. Když ho zasáhne první kámen, ustoupí i on za dvoukřídle dveře z neprůstřelného skla. Volání po větší svobodě se mění ve volání po svržení vlády. Začínají odzbrojovat policisty, útočí se na dvě tři budovy, jedno vězení a policejní stanici, jednu kancelář tajné policie, tucet pomahačů moci věší za nohy, vláda nasazuje vojenské jednotky, tanky. Když se mé drama ještě konalo, mé místo by bylo na obou stranách fronty, mezi frontami, nad nimi. Stojím v pachu potíciho se davu a házím kamením po policistech, vojácích, na tanky a neprůstřelné sklo. Dívám se dvoukřídlymi dveřmi z neprůstřelného skla na dotírající dav a cítím svůj úzkostný pot. Dusím se, protože se mi chce zvracet, a hrozím pěstmi proti sobě samému, který stojím za neprůstřelným sklem. Vidím, třesa se strachy a pohrdáním, ve valícím se davu sám sebe, mám pěnu u úst a hrozím pěstí sám sobě. Věším své uniformované tělo za nohy. Jsem voják ve věži tanku, má hlava je pod přilbou prázdná, pod fečtější výkřik zaniká. Jsem psací stroj. Vážu smyčku, když věší strůjce spiknutí, odtahují stoličku, lámu si vaz. Jsem svým vlastním zajatcem. Krmím svými daty computer. Mými rolemi jsou sliny a plivátko, nůž a rána, zub a hrdlo, krk a provaz. Jsem banka dat. Krvácím v davu, vydechují za dvoukřídlymi dveřmi. Hlen slov třídím ve své zvukotěsné jazykové bublině nad bitvou. Mé drama se nekonalo. Textová kniha se ztratila. Herci své tváře zavěsili na hřebík v šatně. Ve své boudě hnije nápověda. Vycpané morové mrtvolky v hledišti nehnu rukou. Jdu domů a ubíjím čas, ve shodě / Se svým nerozděleným Já.

Televize Ten každodenní Hnus hnus
Z preparovaného žvanění Z nařízené veselosti
Jakpak se píše POHODLÍČKO
Vezdejší vraždu dej nám dnes
Nebot' Tvá je Nicota Hnusu
Ze lži, kterým se věří
Ze lhářů a jinak z nikoho Hnus
Ze lži kterým se věří Hnus
Z tvář podvodníků zvrásněných
Bojem o pozice hlasy bankovky
Hnus Válečný vůz, který se leskne pointami
Jdu ulicemi obchodními domy tvářemi
S jizvami konzumní bitvy chudoby
Bez důstojnosti Chudoba bez důstojnosti
Nože boxera pěstí

Ponižená těla žen
Naděje generací
V krvi se zalkne hloupost zbabělosti
Smích z mrtvých střev
Ať žije COCA-COLA
Království
Za vraha
BYL JSEM MACBETH KRÁL MI NABÍDL
SVOU TŘETÍ SOULOŽNICI
ZNAL JSEM KAŽDÉ MATEŘSKÉ ZNAMÉNKO
NA JEJICH HÝŽDÍCH
RASKOLNIKOV NA SRDCI POD
JEDINÝM SAKEM SEKÝRU
PRO / JEDINOU / LEBKU LICHVÁŘKY
V samotě letišť
Vydechují Jsem
Privilegovaný Můj Hnus
Je privilegium
Chráněné zdi
Ostatným drátem vězení

Fotografie autora.
Nechci už jíst pít dýchat, milovat ženu muže dítě zvíře. Nechci už zemřít. Nechci už zabíjet.

Fotografie autora je roztrhána.
Vyvrhnu své zapečetěné tělo. Chci bydlet ve svých žilách, v labyrintu své lebky. Vrátním se zpět do svých vnitřností. Zaujmu místo ve svých výkalech, ve své krvi. Někde se rozlamují těla, abych mohl bydlet ve svých výkalech. Někde se těla otevírají, abych mohl být sám se svou krví. Mé myšlenky jsou rány v mém mozku. Můj mozek je jizva. Chci být strojem. Chci ruce, abych sahal, nohy, abych chodil, žádnou bolest, žádnou myšlenku.

Obrazovky jsou černé. Krev z ledničky. Tři nahé ženy: Marx Lenin Mao. Mluví současně každý svým jazykem text VŠECHNY POMĚRY SE MUSÍ ZVRÁTIT...

Představitel Hamleta odloží kostým a masku.
HAMLET TEN DÁN A PRINC A ČERVOTOČ
OD DÍRY K DÍŘE BEZ RADOSTI KLOPÝTÁ
S PŘÍZRAKEM V ZÁDECH JENŽ HO UDĚLAL
ZELENÝ JAKO TĚLO OFÉLIE V ŠESTINEDĚLÍ
A PŘED TŘETÍM KUROPĚNÍM ROZTRHÁN
BLÁZEN V BLÁZNOVSKÝCH ŠATECH FILOZOFA
OBTLOUSTLÝ TYRAN LEZE DO KRUNÝŘE

Vleze do brnění, sekýrou roztrhává hlavy Marxe Lenina Maa. Snih. Doba ledová.

5

V DIVOKÉM OČEKÁVÁNÍ / VE STRAŠNÉM BRNĚNÍ / TISÍCILETÍ

*Hluboké moře. Ofélie v pojízdném křesle. Ryby trosky mrtvol
a kusy mrtvol plují kolem.*

OFÉLIE

*zatímco jí dva muži v lékařských pláštích přivazují obvazy odzdola
nahoru k pojízdnému křeslu.*

Zde mluví Elektra. V srdci temnoty. Pod sluncem mučení. K metro-
polím světa. Ve jménu oběti. Vyvrhnu všechno sémě, které jsem při-
jala. Mléko svých prsů proměním ve smrtelný jed. Odvolám svět,
který jsem porodila. Zadusím svět, který jsem porodila, mezi svými
stehny. Pohřbím ho ve svém klíně. Pryč se štěstím poroby. Ať žije
nenávisť, pohrdání, vzpoura, smrt. Až půjdete s řeznickými noži svými
ložnicemi, budete znát pravdu.

Muži zmizí. Ofélie zůstává na jevišti, bez hnutí v bílém obalu.

Národní divadlo
ČINOHRA

Divadelní sezona 2002–2003

Ředitel Národního divadla akad. arch. Daniel Dvořák
Šéf činohry Národního divadla Michal Dočekal
Zřizovatelem Národního divadla je Ministerstvo kultury ČR

PROJEKT BOUDA

Heiner Müller: Hamlet – stroj
Česká premiéra 10. června 2003 v Boudě na Ovocném trhu

Sarah Kane: Faidra [Z lásky]
Česká premiéra 16. června 2003 v Boudě na Ovocném trhu

Werner Schwab: Faust, můj hrudník, má přilba
Česká premiéra 22. června 2003 v Boudě na Ovocném trhu

Vydalo Národní divadlo
Program připravili Daria Ullrichová, Lenka Kolihová Havlíková a Jan Hančík
Výtvarné řešení Krištof Kintera
Výtvarné řešení obálky a loga Boudy Milan Jaroš
Fotografie:
Karin Rocholl 6; Renate von Mangoldt 8, 9, 11; archiv ND 26;
z archivu dědiců W. Schwaba 72; Hana Smejkalová 120–137
Návrhy projektu Bouda: Petr Matásek 2–3, 4, 24, 70, 120
Jazyková spolupráce PhDr. Růžena Buchtelová
Odpovědná redaktorka Dana Horáková
Tiskárna V. S. Pankrác
© Národní divadlo, Praha 2003

Mochovské mrazírny a.s.

pietro filipi

Publikované hry podléhají autorskoprávní ochraně
Veškerá práva k provozování děl zastupují
Divadelní a literární agentury:
DILIA, Krátkého 1, Praha 9
AURA-PONT, Radlická 99, Praha 5

ISBN 80–7258–123–6

ŠkodaAuto

PARTNER ND

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER PROJEKTU
PODOBY SOUČASNÉHO DRAMATU

SKANSKA

HLAVNÍ PARTNER
PROJEKTU BOUDA

PARTNEŘI PROJEKTU BOUDA

PQ 2003

GOETHE INSTITUT
INTER NATIONES

BRITISH
COUNCIL

rakouské kulturní fórum

KULTUR
kontakt
AUSTRIA

Národní divadlo děkuje
panu F. Tomáši Kolowratovi-Krakovskému
za mnohaletou velkorysou a ušlechtilou mecenášskou podporu
poskytnutím Kolowratského paláce
pro potřeby Národního divadla.